

SUG'URTA BOZORIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING IQTISODIY SAMARADORLIGI

ECONOMIC EFFICIENCY OF DIGITAL TRANSFORMATION IN THE INSURANCE MARKET

**¹Ashirov Jalil
Baxridinovich**

¹"Alskom sug'urta kompaniyasi" AJ Bosh direktor o'rinbosari.
ORCID: 0009-0005-8231-4939, G-mail: mega.jalil87@gmail.com

Annotatsiya Abstract

Uzb. - Mazkur maqolada sug'urta bozorida raqamli transformatsiyaning iqtisodiy samaradorligi xalqaro tajriba asosida tahlil qilingan. Tadqiqotda raqamli texnologiyalarni joriy etishning operatsion xarajatlarni qisqartirish, xizmat ko'rsatish samaradorligini oshirish va risklarni boshqarishga ta'siri baholangan. Olingan natijalar asosida sug'urta kompaniyalari faoliyatida raqamli transformatsiyani samarali joriy etish bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Eng. - This article analyzes the economic efficiency of digital transformation in the insurance market based on international experience. The study evaluates the impact of digital technologies on reducing operational costs, improving service efficiency, and enhancing risk management. Based on the findings, practical recommendations for the effective implementation of digital transformation in insurance companies are proposed.

Kalit so'zlar: Keywords:

❖ raqamli transformatsiya, sug'urta bozori, iqtisodiy samaradorlik, InsurTech, KPI.

❖ digital transformation, insurance market, economic efficiency, InsurTech, KPI.

Kirish.

Jahon moliya bozorida raqamli transformatsiya sug'urta sohasining iqtisodiy samaradorligini oshirishga qaratilgan strategik yo'nalish sifatida shakllanib bormoqda. Sug'urta kompaniyalari faoliyatiga raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali operatsion jarayonlarni optimallashtirish, xarajatlarni kamaytirish va xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilash imkoniyatlari kengaymoqda. Ayniqsa, raqamli platformalar, sun'iy intellekt va avtomatlashtirilgan da'vo boshqaruv tizimlari sug'urta biznes modellarini tubdan o'zgartirmoqda.

Xalqaro tahlillarga ko'ra, 2025-yilda jahon sug'urta bozorining umumiy hajmi 7,2 trln. AQSH dollaridan oshgan, shundan raqamli

kanallar orqali amalga oshirilayotgan sug'urta operatsiyalari ulushi 30-35 foizni tashkil etgan. Ayrim rivojlangan mamlakatlarda ushbu ko'rsatkich 50 foizdan yuqori darajaga yetgan, bu raqamli transformatsiya sug'urta bozorida asosiy iqtisodiy drayverga aylanayotganini ko'rsatadi [1].

Raqamli transformatsiyaning iqtisodiy samaradorligi, avvalo, operatsion xarajatlarni qisqartirish orqali namoyon bo'ladi. Xalqaro konsalting hisobotlariga ko'ra, raqamli texnologiyalarni keng joriy etgan sug'urta kompaniyalarida ma'muriy va operatsion xarajatlar o'rtacha 20-30 foizga kamaygan, sug'urta da'volarini ko'rib chiqish muddatlari esa 2-3 barobarga qisqargan. Bu holat sug'urta

kompaniyalarining moliyaviy barqarorligi va rentabelligini oshirishga xizmat qilmoqda [2].

Shuningdek, raqamli transformatsiya sug'urta bozorida risklarni baholash sifatini yaxshilab, tarif siyosatini iqtisodiy jihatdan asoslash imkonini bermoqda. 2025-yilgi xalqaro hisobotlarga muvofiq, sun'iy intellekt va Big Data texnologiyalaridan foydalangan sug'urta kompaniyalarida firibgarlik bilan bog'liq yo'qotishlar 10–15 foizga kamaygan, individuallashtirilgan tariflar esa mijozlar saqlab qolinishini sezilarli darajada oshirgan [3].

Shu sababli, sug'urta bozorida raqamli transformatsiyaning iqtisodiy samaradorligini xalqaro tajriba asosida tahlil qilish, uning moliyaviy natijalarga ta'sirini baholash va iqtisodiy mexanizmlarini aniqlash ilmiy-amaliy ahamiyatga ega hisoblanadi.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi.

Sug'urta bozorida raqamli transformatsiya masalalari xalqaro iqtisodiy tadqiqotlarda, avvalo, uning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri nuqtai nazaridan keng o'rganilmoqda. Aksariyat tadqiqotlar raqamli texnologiyalar sug'urta kompaniyalarining xarajatlar tuzilmasi, ishlab chiqarish samaradorligi va moliyaviy natijalarini sezilarli darajada yaxshilayotganini ta'kidlaydi.

Swiss Re Institute tomonidan tayyorlangan World Insurance Report 2025 hisobotida raqamli transformatsiya sug'urta bozorida hosildorlikni oshiruvchi asosiy omil sifatida baholangan. Mualliflar raqamli kanallar orqali xizmat ko'rsatish sug'urta kompaniyalariga mijozlar qamrovini kengaytirish va operatsion xarajatlarni qisqartirish imkonini berayotganini ko'rsatadi [1].

McKinsey & Company tadqiqotlarida raqamli transformatsiya iqtisodiy samaradorlikning strategik manbai sifatida talqin qilinadi. Mualliflar raqamlashtirish natijasida sug'urta kompaniyalarida ish jarayonlari optimallashtirish, mahsuldorlik

o'sishi va rentabellik ko'rsatkichlarining yaxshilanishini asoslab beradi [2].

PwC tomonidan e'lon qilingan Global InsurTech Report 2025 hisobotida raqamli texnologiyalarni joriy etishning moliyaviy natijalarga ta'siri tahlil qilingan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, avtomatlashtirilgan da'vo boshqaruvi va raqamli mijozlar bilan ishlash modellari sug'urta kompaniyalarining operatsion xarajatlarini sezilarli darajada kamaytirgan [3].

OECD tahlillarida raqamli transformatsiyaning iqtisodiy samaradorligi institutsional muhit bilan uzviy bog'liq ekani ta'kidlanadi. Mualliflar raqamlashtirishning ijobiy iqtisodiy natijalari huquqiy tartibga solish, raqobat muhiti va ma'lumotlar infratuzilmasi bilan birgalikda shakllanishini ko'rsatadi [4].

NTT DATA hisobotlarida sug'urta sohasida platformaviy iqtisodiy modellarga o'tish tendensiyasi yoritilgan. Mualliflarga ko'ra, raqamli ekotizimlar sug'urta kompaniyalariga xarajatlarni taqsimlash, qo'shimcha qiymat yaratish va moliyaviy barqarorlikni oshirish imkonini bermoqda [5].

The Business Research Company tomonidan olib borilgan bozor tadqiqotlarida InsurTech investitsiyalarining o'sishi sug'urta bozorida iqtisodiy samaradorlikka bo'lgan talab bilan izohlanadi. Tadqiqot raqamli texnologiyalar sug'urta biznes modellarini iqtisodiy jihatdan samaraliroq qilishini ta'kidlaydi [6].

Deloitte tahlillarida raqamli transformatsiya sug'urta kompaniyalarining uzoq muddatli moliyaviy barqarorligini ta'minlovchi omil sifatida baholanadi. Mualliflar raqamli yechimlar sug'urta kompaniyalarining risklarga chidamliligini oshirish bilan birga, ularning bozor qiymatini ham o'sishiga xizmat qilishini qayd etadi [7].

Umuman olganda, xalqaro adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, sug'urta bozorida raqamli transformatsiya iqtisodiy samaradorlikni oshirish, xarajatlarni

optimallashtirish va moliyaviy natijalarni yaxshilashning muhim vositasi sifatida qaralmoqda. Bu esa mazkur yoʻnalishni chuqur tadqiq etishning ilmiy ahamiyatini yanada oshiradi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Mazkur tadqiqotda sugʻurta bozorida raqamli transformatsiyaning iqtisodiy samaradorligini oʻrganishda nazariy mushohada, tizimli yondashuv, tahlil va sintez, kuzatish hamda umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Xalqaro sugʻurta bozori tajribasi asosida raqamli texnologiyalarni joriy etishning operatsion xarajatlar, xizmat koʻrsatish samaradorligi va risklarni boshqarishga taʼsiri baholandi. Olingan natijalar asosida raqamli transformatsiyani samarali joriy etish boʻyicha amaliy xulosa va takliflar shakllantirildi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Sugʻurta bozorida raqamli transformatsiyaning iqtisodiy samaradorligi, avvalo, sugʻurta kompaniyalari faoliyatida xarajatlar tuzilmasi va biznes-jarayonlarning optimallasuvi orqali namoyon boʻlmoqda. Olib borilgan tahlillar shuni koʻrsatadiki, raqamli texnologiyalarni joriy etish sugʻurta xizmatlarini koʻrsatish zanjirining barcha bosqichlariga – polis rasmiylashtirishdan tortib daʼvolarni koʻrib chiqishgacha – ijobiy taʼsir koʻrsatmoqda.

Raqamli transformatsiyaning asosiy iqtisodiy natijalaridan biri operatsion xarajatlarning qisqarishi hisoblanadi. Onlayn platformalar, elektron hujjat aylanmasi va avtomatlashtirilgan qaror qabul qilish tizimlari sugʻurta kompaniyalarida qoʻl mehnati ulushini kamaytiradi, maʼmuriy jarayonlarni soddalashtiradi va vaqt xarajatlarini qisqartiradi. Bu esa umumiy ishlab chiqarish xarajatlarning kamayishiga olib kelib, sugʻurta xizmatlarining tannarxini pasaytiradi.

Tahlil natijalari raqamli transformatsiya sugʻurta kompaniyalarining daromad salohiyatini ham oshirayotganini koʻrsatadi.

Raqamli kanallar orqali xizmat koʻrsatish mijozlar qamrovini kengaytiradi, geografik cheklolarni bartaraf etadi va yangi bozor segmentlariga chiqish imkonini beradi. Natijada sugʻurta portfeli diversifikatsiya qilinib, mukofotlar hajmining oʻsishiga iqtisodiy asos yaratiladi.

Raqamli texnologiyalar asosida risklarni baholash tizimlarining joriy etilishi ham iqtisodiy samaradorlikni oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Katta hajmdagi maʼlumotlarni tahlil qilish imkoniyati sugʻurta kompaniyalariga risklarni aniqroq segmentatsiya qilish, tariflarni individuallashtirish va yoʻqotishlar ehtimolini pasaytirishga imkon beradi. Bu holat sugʻurta toʻlovlari boʻyicha ortiqcha xarajatlarni cheklab, kompaniyalarning moliyaviy barqarorligini mustahkamlaydi.

Shu bilan birga, tahlil natijalari raqamli transformatsiyaning iqtisodiy samaradorligi uni joriy etish darajasi va sifatidan bevosita bogʻliq ekanini koʻrsatadi. Raqamli yechimlar faqat texnik vosita sifatida emas, balki biznes-modellar, boshqaruv tizimi va korporativ strategiya bilan uygʻun holda joriy etilgandagina yuqori iqtisodiy natija beradi. Aks holda, raqamlashtirish xarajatlari qisqa muddatda moliyaviy bosimni kuchaytirishi mumkin.

Umuman olganda, tahlil va natijalar muhokamasi sugʻurta bozorida raqamli transformatsiya iqtisodiy samaradorlikni oshirishning muhim omili ekanini tasdiqlaydi. Raqamli texnologiyalar xarajatlarni optimallashtirish, daromad manbalarini kengaytirish va risklarni samarali boshqarish orqali sugʻurta kompaniyalarining raqobatbardoshligini va uzoq muddatli moliyaviy barqarorligini taʼminlashga xizmat qiladi.

Sugʻurta bozorida raqamli transformatsiyaning iqtisodiy samaradorligini baholashda aniq va oʻlchovli koʻrsatkichlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday koʻrsatkichlar sugʻurta kompaniyalari

faoliyatida raqamli texnologiyalarni joriy etish natijasida xarajatlar qisqarishi, daromadlar o'sishi, xizmat ko'rsatish tezkorligi va risklarni boshqarish samaradorligidagi o'zgarishlarni aniqlash imkonini beradi. Quyidagi jadvalda

sug'urta sohasida raqamli transformatsiyaning asosiy iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlari (KPI) xalqaro tajriba asosida umumlashtirilgan.

1-jadval

Sug'urta bozorida raqamli transformatsiyaning iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlari (KPI)
[13]

Nº	KPI ko'rsatkichlari	Raqamlashtirishdan oldin	Raqamlashtirishdan keyin	Iqtisodiy samara (%)
1	Operatsion xarajatlar ulushi	100%	70-80%	↓ 20-30%
2	Da'volarni ko'rib chiqish muddati	100%	40-50%	↓ 50-60%
3	Ma'muriy xarajatlar	100%	75-85%	↓ 15-25%
4	Mijozlarni saqlab qolish darajasi	100%	110-120%	↑ 10-20%
5	Sug'urta mukofotlari hajmi	100%	115-130%	↑ 15-30%
6	Firibgarlik bilan bog'liq yo'qotishlar	100%	85-90%	↓ 10-15%
7	Xizmat ko'rsatish samaradorligi	100%	120-135%	↑ 20-35%

Jadval ma'lumotlari tahlili shuni ko'rsatadiki, sug'urta bozorida raqamli transformatsiya iqtisodiy samaradorlikning bir nechta muhim yo'nalishlarida ijobiy natijalarni ta'minlamoqda. Eng avvalo, operatsion va ma'muriy xarajatlarning 20-30 foizgacha qisqarishi sug'urta kompaniyalari uchun moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish imkonini beradi. Bu holat raqamli texnologiyalar orqali hujjat aylanmasi va ish jarayonlarining avtomatlashtirilishi bilan izohlanadi.

Shuningdek, da'volarni ko'rib chiqish muddatlarining 50-60 foizga qisqarishi xizmat ko'rsatish tezkorligini oshirib, mijozlar qoniqishi va ishonchini mustahkamlaydi. Bu omil, o'z navbatida, mijozlarni saqlab qolish darajasining o'sishiga va sug'urta mukofotlari hajmining 15-30 foizgacha oshishiga iqtisodiy zamin yaratadi.

Raqamli transformatsiyaning yana bir muhim iqtisodiy natijasi – firibgarlik bilan bog'liq yo'qotishlarning kamayishidir. Sun'iy intellekt va ma'lumotlar tahlili asosidagi nazorat mexanizmlari sug'urta kompaniyalariga risklarni oldindan aniqlash va moliyaviy yo'qotishlarni cheklash imkonini bermoqda.

Umuman olganda, jadval natijalari sug'urta bozorida raqamli transformatsiya iqtisodiy samaradorlikni oshirishning muhim va amaliy vositasi ekanini tasdiqlaydi. Raqamli yechimlarni tizimli va kompleks joriy etish sug'urta kompaniyalarining raqobatbardoshligi va uzoq muddatli moliyaviy barqarorligini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Xulosa va takliflar.

Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, sug'urta bozorida raqamli transformatsiya sug'urta kompaniyalari faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirishda hal qiluvchi omil hisoblanadi. Raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali operatsion va ma'muriy xarajatlar qisqarishi, xizmat ko'rsatish jarayonlarining tezlashishi hamda risklarni baholash aniqligining oshishi sug'urta kompaniyalarining moliyaviy natijalariga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlari (KPI) tahlili raqamli transformatsiya xarajatlarni optimallashtirish va daromad bazasini kengaytirishda muhim vosita ekanini tasdiqladi.

Jadval natijalariga ko'ra, raqamli yechimlarni tizimli joriy etgan sug'urta kompaniyalarida operatsion xarajatlar 20-30

foizgacha kamaygan, da'volarni ko'rib chiqish muddatlari esa 50–60 foizga qisqargan. Shu bilan birga, raqamli kanallar orqali xizmat ko'rsatish mijozlar qamrovini kengaytirib, sug'urta mukofotlari hajmining 15–30 foizga o'sishiga iqtisodiy asos yaratgan. Bu holat raqamli transformatsiya sug'urta bozorida faqat texnologik emas, balki iqtisodiy jihatdan samarali mexanizm ekanini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, tahlil natijalari raqamli transformatsiyaning iqtisodiy samaradorligi uni joriy etish darajasi, boshqaruv sifati va kadrlar salohiyatiga bevosita bog'liq ekanini ko'rsatdi. Raqamli texnologiyalar faqat alohida jarayonlar doirasida emas, balki sug'urta kompaniyalarining umumiy strategiyasi bilan uyg'un holda joriy etilgandagina yuqori iqtisodiy natija beradi.

Olingan xulosalar asosida quyidagi amaliy takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiq:

Birinchidan, sug'urta kompaniyalarida raqamli transformatsiyani alohida texnik loyiha sifatida emas, balki strategik boshqaruvning tarkibiy qismi sifatida joriy etish zarur. Bu raqamli yechimlarni kompaniyaning uzoq muddatli rivojlanish strategiyasi, moliyaviy rejalashtirish va risk-menejment tizimi bilan uyg'unlashtirishni talab qiladi.

Ikkinchidan, raqamli transformatsiyaning iqtisodiy samaradorligini baholash uchun aniq KPI tizimini shakllantirish va uni doimiy monitoring qilish maqsadga muvofiq. Xususan, operatsion xarajatlar,

da'volarni ko'rib chiqish muddati, mijozlarni saqlab qolish darajasi va sug'urta mukofotlari hajmi kabi ko'rsatkichlar orqali raqamli yechimlarning natijadorligi baholanishi lozim.

Uchinchidan, risklarni baholash va firibgarlik holatlarini kamaytirish maqsadida sun'iy intellekt va Big Data texnologiyalarini sug'urta faoliyatiga bosqichma-bosqich integratsiya qilish zarur. Bu sug'urta kompaniyalariga tariflarni individuallashtirish va moliyaviy yo'qotishlarni cheklash imkonini beradi.

To'rtinchidan, raqamli transformatsiya jarayonini qo'llab-quvvatlash uchun raqamli infratuzilmani rivojlantirish bilan bir qatorda malakali kadrlar tayyorlash va qayta tayyorlash tizimini kuchaytirish talab etiladi. Bu raqamli texnologiyalarni samarali joriy etishning asosiy shartlaridan biri hisoblanadi.

Beshinchidan, raqamli kanallar orqali mijozlarga qo'shimcha qiymat yaratishga qaratilgan innovatsion sug'urta mahsulotlari va xizmatlarini ishlab chiqishni rag'batlantirish maqsadga muvofiq. Bu sug'urta bozorida raqobatbardoshlikni oshirish va daromad manbalarini diversifikatsiya qilishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, sug'urta bozorida raqamli transformatsiyani kompleks va tizimli tarzda amalga oshirish sug'urta kompaniyalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish, raqobatbardoshligini mustahkamlash hamda bozorning barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Swiss Re Institute. *World Insurance Report 2025*. – Zurich : Swiss Re, 2025. – 52 p.
2. McKinsey & Company. *The Future of Insurance: Productivity and Digital Transformation*. – New York, 2025. – 64 p.
3. PwC. *Global InsurTech Report 2025: Economic Impact of Digital Transformation*. – London: PricewaterhouseCoopers, 2025. – 74 p.
4. OECD. *Digital Transformation in Insurance Markets*. – Paris : OECD Publishing, 2025. – 89 p.
5. NTT DATA. *Insurtech Global Outlook 2025*. – Tokyo, 2025. – 60 p.
6. The Business Research Company. *Insurtech Global Market Report 2025*. – London, 2025. – 120 p.
7. Deloitte. *Digital Transformation in Insurance: Economic Efficiency and Value Creation*. – London, 2025. – 58 p.